

Na agitační propagandu přátel míru bude konference, její průběh i výsledky míti snad též dobrý účinek ukazující, že skutečný postupný pokrok práva mezinárodního ve směru míru založen býti musí na daných poměrech, a nikoliv na utopích, na platonických ideálech.

Podporováno vědou, o zvýšenou úroveň mezinárodní mravnosti opřeno a nesené neodolatelnou silou veřejného mínění vzdělaného světa může dílo konference Haagské valně k tomu působiti, aby *Grotiova* veliká kulturní myšlenka *práva války a míru* (*De jure belli ac pacis*) přetvořila se nejen formálně, nýbrž *zásadně* na *právo míru a války* a aby v životě mezinárodním i ve vědě jeho na místě idey *práva moci* (*droit de force*) stala se *moc práva obecným principem základním*.

Plány selského vybavení dluhového v Rakousku.

Dodatek k článku stejně nadepsanému ve Sborníku, I, str. 108.

Grabmayrovy návrhy na zavedení zákonné zadlužovací hranice pro »uzavřené usedlosti« v Tyrolsku a na udělení monopolu zemské hypoteční bance tamní, pokud jde o knihovní dluhy na těchto usedlostech, roku 1900 novým zemským zákonem upravených, byly v loňském ročníku »Sborníku« v souvislosti s různými předchozími návrhy zevrubněji vypsány. Ačkoliv tu jde o plán sosenovaný pro zcela specifické agrárno-právní poměry německo-tyrolské (vlašská část Tyrolska uzavřených usedlostí nemá), přece upoutaly návrhy *Grabmayrovy* značnou měrou pozornost v Rakousku i mimo Rakousko, neboť jsou dosud jediným do podrobností vypracovaným plánem selského vybavení dluhového, který nevzbuzuje pochybnosti ani smělou odvážností koncepce, jako na př. *Schaefflův*, ani jednostrannou požadovačností, jako téměř všechny ostatní.

Dva z obšírnějších úsudkův o *Grabmayrově* knize, které byly uveřejněny už po sepsání úvahy mojí loňské, zdají se mi zasluhovati pozornosti bližší. Jeden pochází od badenského finančního ministra *Buchenbergera*, na slovo vzatého agrárního politika, který v »*Zeitschrift für gesammte Staatswissenschaft*« (57. ročn., I. sv.) věnoval *Grabmayrově* spisu delší článek. Druhý uveřejněn byl profesorem *Philippovichem* v č. 336. a 337. vídeňského týdeníku »*Zeit*«.

Buchenberger, ač přiznává opravným návrhům *Grabmayrovým* »význam vážného a dobře rozmyšleného pokusu o rozřešení jedné z nejspornějších úloh agrárních«, přece uvádí proti nim některé rationes dubitandi, kteréž nás tu především zajímají.

První námitka platí tomu, že *Grabmayr* sice zavést chce zadlužovací hranici pro úvěr hypoteční, že však i pro budoucnost úplně volnou dráhu ponechává zadlužování osobnímu, pro něž by se beze všeho obmezení exekuce vésti mohly na statek sám. Při takovém zřízení úvěrním, které vlastně věřitelům

osobním eventuální nucené dobytí jejich pohledávek tím bezpečněji zaručuje, čím méně jim za vlády úvěrního práva hypoteční úvěr podvazujícího překážeti mohou vysoké pohledávky knihovní, vydána jest hospodářská bezstarostnost a nezkušenost naskrz podobným nebezpečím, jako v soustavě úvěrního obchodu naprosto volného. I pokládá tedy *Buchenberger* za nezbytný doplněk ještě nějakou závořu proti lehkovážnému zadlužování osobnímu a to jistými obmezeními žalovatelnosti dluhů osobních. I spatřuje tedy větší důslednost v doplňcích, které podal *Schaeffle* ve svých »Deutsche Kern- und Zeitfragen« (N. Folge 1895) ke svému plánu inkorporace úvěru hypotečního. Dle tohoto návrhu měla by ona zvláštní společenstva, jež v osnově *Schaefflově* rozhodují o přípustnosti a míře zadlužení hypotečního, býti spolu orgány pro úkoj úvěru osobního (provozovacího, nouzového a rodinného) a jediné pro ně mohlo by se bezprostředně za dluhy hypotečními vymáhati zapravení z ceny statku a inventáře statkového, kdežto by jiným dluhům soukromým sice nemělo býti bráněno, leč nucené vymáhání jejich bylo by odkázáno na jiné části jmění dlužníkovy, na statek sám a inventář však pouze v případě dědického převodu neb prodeje. Takového něco by asi bylo dosti proti myslí *Grabmayrovi*, který spatřoval přednost svého návrhu právě v tom, že nedělá ze sedláků »společenstevní poručenice« (Genossenschaftsmündel).

Druhá námitka týče se stanovení zadlužovací hranice. *Grabmayr*, jak povědomo, má tu na mysli dvě třetiny hodnoty a to tak, že pro počáteční ale jen přechodnou dobu připouští jako základ hodnotu obchodovou (prodejní, Verkehrswerth), znenáhla by se však přejíti mělo až k hodnotě výnosové. *Buchenberger*, patrně ne dost obeznámený s pravidly zemských hypotečních bank rakouských, mluví tu tak, jakoby stanovení t. zv. sirotčí jistoty bylo také u nich věcí libovolnou. On má za to, že padesát procent odhadní hodnoty bude se pokládati za hranici sirotčí jistoty; u nás však se zahostila obecně známá formule dvoutřetinová, kteráž arcí při odhadu vždy nutí k velké opatrnosti. On dává přednost jinému vzorci, jež sám doporučel ve své známé soustavné knize, vlastně ne vzorci, nýbrž direktivě, aby totiž úroky s částkou úmorovou (tedy, jak my říkáme úhrnková část neboli annuita) nepřesahovaly pachtovní důchod, který by se za průměrných poměrů provozovacích dal docíliti, tak že by se v nejhorším případě dlužník nalézal v postavení pachtýře, který se na určitý delší čas pozemkové renty vzdává ve prospěch věřitele. Také *Sering* se k názoru jeho přidal. Nevíme sice, byla-li by tato direktiva pro tyrolské poměry výhodnější; pokud lze z našich českých poměrův a zkušeností souditi, bývá při zápůjčkách na velkostatky na základě odhadu poskytovaných výše pachtovného vždy cennou pomůckou, byla-li by jí také při selských usedlostech, zřídka v pacht dávaných, lze pochybovati. V podobném omylu o poměrech zdejších nalézá se *Buchenberger*, i když vyslovuje své pochybnosti o monopólu zemské banky hypoteční pro zápůjčky knihovní na uzavřených usedlostech selských, kterýž patří k jádru návrhů *Grabmayrových*. Maje za to, že může banka, kterou *Grabmayr* má na zřeteli, býti jen buď akciovou (s poloveřejným rázem) neb státní, bojí se obou. Přílišné úzkostlivosti u oné a těžkopádnosti i pedanterie u této. Naše zemské ústavy sice nejsou v posléz dotčeném směru prosty všech vad, ale

dobře ukázal *Hattingberg*, že ony s opatrností povinnou dovedly spojití obchodnickou stránku akciových bank lépe než německé veřejné ústavy pro pozemkový úvěr. Ani obava, že by mohl býti vykonáván nebezpečný jednostranný nátlak agrárnických kruhů na správu bankovní ve směru nepřiměřené povolnosti, v našich domácích zkušenostech nemá valné opory. *Buchenberger*, vraceje se ke známému projektu *Schaefflovu* dal by přednost monopolu »korporativně organisovaného závazného společenstva zemědělského«, od něhož očekává větší záruky bezpečnosti a správnosti. U nás však právě garancie zemská za závazky bank hypotečních, následkem kteréž také se vyvinuly pevné formy dozíracího a spolurozhodovacího práva zemského výboru, způsobila lepší záruky proti podobným požadovačným pokusům, nežby mohla poskytnouti správa společenstva interestentů, leč že by právě spoléhání na garancii zemskou odpadlo. Ostatně stojíme zrovna my ne sice před »inkorporací« hypotečního úvěru, ale před velkolepou inkorporací zemědělstva vůbec pomocí zákona o závazných společenstvech odborných a není vyloučeno, ba velmi možno i věru žádoucno, aby novým společenstvům byly znenáhla přiděleny dále sahající úlohy v organisaci pozemkového úvěru ve spojení s hypotečními bankami zemskými. Jako v mnohých jiných příčinách i zde se nastávající všeobecnou společenstevní organisací zemědělstva otevírají nové perspektivy, jejichž uskutečnění arci bude záviseti na tom, jakou měrou se nová závazná společenstva nejprv osvědčí na těch kolejích, které jim zatím zákon vymezil.

Leč obraťme se k *Philippovichovi*. Ač jest zajisté povznešen nade vše podezření hospodářsko-politického zpátečnictví nebo překypělosti agrárníké, sprátnil se s návrhy *Grabmayrovými* více nežli *Buchenberger* a především se nebojí monopolu hypoteční banky, nýbrž pokládá jej za prostředek technicky nejúčelnější k dosazení hlavního účelu, obmezení úvěru hypotečního. Ježto by se monopol vztahoval pouze na uzavřené usedlosti a na všeliké jiné nemovitosti by i na dále mohly jiné ústavy a vůbec jiní věřitelé půjčovati, nescházelo by živlů soutěžících, které by poskytovaly podklad srovnávací pro chování zemského ústavu při odhadech a stanovení úrokové míry. Námitka netečnosti při vyhledávání hypotek by tu vůbec místa neměla, ježto by při uzavřených usedlostech zemský ústav zakročovati musel. Ostatně nespočívá dle mínění *Philippovichova* jádro věci v monopolu banky pro hypoteční úvěr, jako spíše v monopolu odhadovém, tak že by se záměr *Grabmayrův* dal provésti i při plné dlužníkově volnosti ve volbě věřitelů, jen když by oni byli vázáni bráti za podklad odhad orgány zemskými provedený, nepřekročiti dvě třetiny hodnoty a zapezpečiti arci nevypověditelnost zápůjčky a její annuitní úmor. To by předpokládalo všeobecná normativná ustanovení pro poskytování hypotečního úvěru na usedlosti uzavřené. *Philippovich* obírá se též *Falserovou* námitkou, že porůznu se vyskytují hypoteční pohledávky příslušníků rodinných, které jsou nižší měrou úrokovány, než by byly pohledávky hypoteční banky zemské, což by pak pro dlužníka v případě nucené konverse na banku mělo za následek újmu. Příliš lehce si představuje však rozřešení, má-li za to, že by v případech takových měla banka na zápůjčky řečené, kteréž by pak spolu nutno bylo podrobiti annuitnímu úmoru, vydá-

vati zástavní listy o nižší míře úrokové, jež by se věřitelům odevzdaly, aniž by těmto vadilo, že bude jejich kurs nižší, poněvadž by oni sotva je chtěli prodávati (?). Zaručuje-li rodinný ráz zápůjčky nevypověditelnost, pak by snad, když ona nepřevyšuje zákonnou hranici zadlužovací, nižší její zúročení než je úroková míra zemského ústavu mohlo spíše ospravedlniti výjimku od povinnosti amortisační. Povážíme-li dokonce, že zvláštní právo dědické podíly sourozenců beztoho zkracuje proti jiným dědicům, obecnému dědickému právu podléhajícím, bylo by dvojnásob choulostivo, vydávati je ještě také újmě na kapitálu jejich knihovně zjištěných podílů, když by místo nich vzítí musili v nominální sumě obligace, jejichž kurs by stál pod hodnotou nominální.

Účinky, které by mohlo míti provedení zadlužovací hranice knihovní na úvěr osobní, bere *Philippovich* v úvahu jen s jedné stránky, pokud by totiž mohl býti osobní úvěr sám tím ohrožen, kteroužto obavu různými návrhy rázu nezcela nepochybného snaží se oslabiti. *Buchenberger* právem ukazuje, že k té obavě příčiny není a že spíše samo obmezení hypotečního úvěru se stává illusorním, když platí plná volnost osobního úvěru a možnost pro dluhy osobní právo vésti na usedlost samu.

Za to však *Philippovich* bedlivěji prodlel při jiné úvaze. Spatřuje v *Grabmayrově* návrhu, jak ovšem i navrhovatel sám, pokus, aby se pro budoucnost zamezilo předlužování stlačením hodnoty pozemkové. To především dochází výrazu v záměru, aby se co do základu pro stanovení hranic zadlužovacích znenáhla přešlo od hodnoty prodejné k výnosové. Ježto však spolu pro dědické převody platí dle tyrolského zákona o usedlostech uzavřených předpis, že ve prospěch dědice přejímajícího odečte se napřed třetinové praecipuum, vypadly by pak podíly ostatních dědiců příliš nízko. Jelikož pak vypočtení hodnoty výnosové je věc velmi nesnadná, poněvadž tu padá na váhu jednak osobnost hospodářova, jednak skutečnost, že v největším počtu případů sem spadajících neodhaduje se půda jako předmět výnosový, nýbrž jako nástroj k získání výživy pomocí pracovní síly, tedy má *Philippovich* za to, že z pravidla se bude postupovati takto: Odhadne se, kolik nějaká usedlost snese platu úrokového při průměrném způsobu hospodaření, i bude pak skonstruován takový výnos, jehož dvě třetiny se asi rovnají sumě úrokové, uznané za nesitelnou. Podobně prý se bude postupovati při odhadech hodnoty přejímací v jednání pozůstalostním. Z obavy před šablonisováním a z důvodu, že individualisující odhad nemá přehlédnouti, dobře-li či špatně na statku se hospodáří, přimlouvá se *Philippovich* za to, aby se ve zvláštních případech, bude-li možno pro příslušnou část hypotek utvořiti zvláštní fond rezervní, nelpělo příliš na vzorci dvoutřetinovém, nýbrž aby se šlo i výše, čímž by se otázka stlačení hodnoty pozemkové dala odkladiti. Za toho předpokladu považoval by ustanovení hranice zadlužovací za přípustné. K těmto úvahám přiměla jej zvláštní zkouška, kterou na podkladech statistiky, arci ne úplně bezpečných, provedl o tvrzení *Grabmayrově*, že jsou uzavřené usedlosti selské v Tyrolsku vysoce přeceněny a na tom základě předluženy. Z čísel, jež by bylo arci příliš obšírně zde rozbírat, dochází k pochybnostem o správnosti řečeného tvrzení a tedy i důsledku: potřeby hodnotu půdy stlačiti.

Následkem obstrukce Italů nemohla zatím v Tyrolsku, kde nový zemský úvěrní ústav pozemkový od 1. ledna 1900 svou činnost započal, pokročiti v zákonodárném směru záležitost monopolu *Grabmayrem* navrženého. Každým způsobem jest to záležitost nemalé významnosti agrárno-politické.

Pro ostatní země rakouské nedospělo zatím projednávání vybavovacího problému dluhového, k němuž zavdal podnět *Hattingberg* v Rolnické radě, k výsledkům určitějším. Neunavňý tento bojovník za reformu úvěru zemědělského znova ji zevrubně probral ve výroční zprávě zemské hypoteční banky dolnorakouské, a podle předběžné zprávy, letos Rolnické radě podané, podnikl velikou písemnou anketu o příslušných zařízeních takměř ve všech pokročilých zemích evropských a také již z většiny míst otázaných došly odpovědi. Bude to v mnohém směru zajímavá publikace, byť nebylo z předu jisto, poskytne-li právě v té otázce, pro kterou se vlastně podniká, lepšího světla. Ne-li, bude pak přece jen nutno, vyhledávati pro ni své cesty zvláštní. Že tak snadno více neusne, jest na snadě.

Dr. Albin Bráf.

Literatura.

Právní dějiny.

Hlídka časopisů z r. 1900 a 1901 (pokračování).

Zeitschrift für Privat- und öffentliches Recht (Grünhut) XXVII (1900): *J. Hartmann*, Die Einwilligung des Verletzten vom Corpus iuris civilis bis zum Reichsstrafgesetzbuche; pojednává o významu svolení poškozeného k činu bezprávnému, kterým byl poškozen, nejen v právu řím. a církevním, nýbrž i v národních právech germánských, v něm. knihách právních, v trest. zákonníku Karla V., v obecnoprávní literatuře, v trestních kodifikacích zemí německých z konce 18. a z 19. stol. (počítajíc v to i trestní kodifikace rak.) i v nyn. říšském trestním zákonníku něm. — XXVIII. (1901): *B. Pick*, Die Lohnbeschlagnahme nach österr. und deutsch. Rechte; dotýká se v první části krátce historie obmezovacích právních předpisův ohledně zabavení mzdy dělníků v zemích něm. rak. a v říši něm. (Tiroler Weisthum z r. 1510, Corpus juris Fridericiani z r. 1781, soudní řád Josefinský). — *S. Landauer*, Erbloser Nachlass und Grenzen des Verwandtenerbrechtes; v historické části probírá vývoj práva odúmrtního až do novověku, zejména v zemích čes. a něm. rak. od 16. stol. až do vydání obč. zák. r. 1811. — *H. Rosin*, Beiträge zur Parentelordnung und Verwandtschaftsberechnung nach deut., öst. und canon. Rechte. Snaží se dokázati, že řád parentelní, panujícím náhledem za starogermánský uznávaný, rovněž jako t. zv. něm. počítání stupňů příbuzenstva jest zároveň starodávní institucí žid. národa a talmudu, čímž prý nabývá opory praesumpce o vnitřní souvislosti mezi něm. určováním stupňů příbuzenství a řádem parentelním; dále že »otec řádu parentelního« J. Chr. Mayer teorii tu čerpal z lenního práva, z kterého ji čerpal i rak. zák. obč., konečně že vlastním vědeckým zakladatelem germ. řádu parentelního je W. F. Danz. — *F. Král*, Das Jagdwesen in Oesterreich vom rechtswiss. und ökonom. Gesichtspunkte. Podává v 2. kapitole přehled vývoje práva honebního od Obn. zříz. zem. 1627